

kiedy kopnę?) niszczone. Taki los spotkał m. in. opisywane tu egzemplarze z WPN, rosnące bardzo niefortunnie, bo przy szlaku turystycznym. Nawet ochrona gatunkowa oraz ochrona przestrzenna, jaką jest park narodowy, nie zawsze są w stanie ustrzec je przed bezmyślnością turystów i grzybiarzy. A przecież te dziwaczne polskie „żywe kamienie” są niezwykłą ozdobą naszych lasów. Warto więc pamiętać o ich oryginalnych walorach estetycznych i podziwiać — nie szkodząc.

Beata R a s z k a

PIŚMIENNICTWO

Bałaży S. 1970. *Kronika WPN*. Mpis.

Dzięczkowski A. 1961. *Purchawka olbrzymia (Lasiospaera gigantea F. Smarda = Calvatia gigantea Lloyd) w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem stanowisk z Wielkopolski*. Przyr. Pol. Zach. 1—4 (15—18), 95: 102.

Mapa taksonów chronionych i rzadkich WPN. Archiwum Pracowni Naukowej WPN, Puszczykowo.

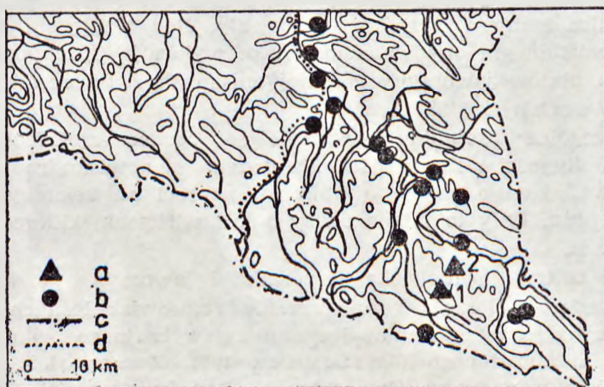
Plan urządzenia lasu 1991. Mpis, t. II, s. 191, Puszczykowo.

Jęczyznik zwyczajny *Phyllitis scolopendrium* w Bieszczadach Zachodnich

Jęczyznik zwyczajny *Phyllitis scolopendrium* w polskiej części Karpat Wschodnich jest gatunkiem rzadkim (ryc. 1). W Bieszczadach Niskich i na ich obrzeżu był notowany z następujących stanowisk: z Białej Góry koło Sanoka (Bętkowski 1963), z Zahutynia (Frej, Guzik 1969), z okolicy Werlasu (Kurzyński 1979), na górze Grodzisko koło Zwierzynia (Zemanek 1981), z Hulskiego, Rosolina, Teleśnicy Oszwarowej i na górze Berdo koło Soliny (Zemanek 1989), między Leskiem a Postołowem, kolo Czaszyna oraz między Raczkową a Mrzygłodem (Oklejewicz, Rybka 1993). W Bieszczadach Wysokich znane były dotychczas stanowiska: w dawnym rezerwacie „Wetlina” (Gut 1961), na Krzemieniu (Winnicki, Zemanek 1987) i w rezerwacie „Sine Wiry” (Kurzyński, Mazur 1988).

Podczas kartowania zbiorowisk leśnych w północno-zachodniej części Bieszczadzkiego Parku Narodowego, odnalazłem nowe stanowiska tej rośliny. Pierwsze stanowisko zlokalizowane jest na północno-wschodnim stoku Połoniny Wetlińskiej w zlewni potoku Rzeka, na wysokości 890 m n.p.m. (leśnictwo Suche Rzeki, oddz. 115). Siedliskiem

populacji, liczącej kilkadziesiąt osobników, jest strome zbocze doliny potoku, o nachyleniu około 60°, pokryte złomami piaskowca. Powierzchnię 0,2 ha zajmuje tu płat typowo wykształconej jaworzyny górskiej *Phyllitido-Aceretum*. Drzewostan budują współpanujące: buk zwyczajny *Fagus sylvatica* i klon jawor *Acer pseudoplatanus* oraz niewielka domieszka jodły pospolitej *Abies alba*. W podszyciu rozpowszechniona jest malina właściwa *Rubus idaeus*, a sporadycznie rośnie tu porzeczka alpejska *Ribes alpinum*. Z gatunków runa, oprócz jęczmienia zwyczajnego, najliczniej występują: bodziszek cuchnący *Geranium robertianum*

Ryc. 1. Rozmieszczenie stanowisk jęczmienia zwyczajnego na terenie polskich Karpat Wschodnich: a — publikowane, b — nowo odnalezione: 1 — północno-wschodnie zbocze Połoniny Wetlińskiej, 2 — dolina Hylatego; c — granica państwa, d — granica Karpat Wschodnich. — Distribution of localities of heart's tongue in the Polish Eastern Carpathians: a — localities known from publications, b — newly found localities: 1 — north-eastern slope of Połonina Wetlińska, 2 — the Hylaty valley, c — boundary of Poland, d — the Eastern Carpathians boundary

num, czartawa drobna *Circaea alpina*, czerniec gronkowy *Actaea spicata*, kopytnik pospolity *Asarum europaeum*, lepiężnik biały *Petasites albus*, miesięcznica trwała *Lunaria rediviva*, miodunka ćma *Pulmonaria obscura*, narecznica samcza *Dryopteris filix-mas*, niecierpek pospolity *Impatiens noli-tangere*, omieg górski *Doronicum austriacum*, paprotnik Brauna *Polystichum braunii*, pokrzywa zwyczajna *Urtica dioica*, rozchodnik karpacki *Sedum fabaria*, szczawik zajęczy *Oxalis acetosella*, śledziennica skrętołista *Chrysosplenium alternifolium*, żywokost sercowaty *Symphytum cordatum*.

Stanowisko drugie znajduje się poza granicami Bieszczadzkiego PN (leśnictwo Zatwarnica, oddz. 96), w dolinie potoku Hylaty, na wysokości 650 m n.p.m. Na północno-zachodnim zboczu, o nachyleniu 30°, występuje populacja licząca kilkaset osobników. Na glebie pokrytej grubym rumoszem piaskowcowym wykształcił się tu płat jaworzyny górskiej o powierzchni około 0,5 ha. W drzewostanie gatunkami współpanującymi są buk zwyczajny i jodła pospolita. Słabo rozwiniętą warstwę podszytu tworzą: malina właściwa, leszczyna pospolita, porzeczka alpejska. Wśród gatunków runa najliczniej występują: bodziszek cuchnący, gajowiec żółty *Galeobdolon luteum*, jęczyznik zwyczajny, malina właściwa, miesięcznica trwała, narecznica samcza, niecierpek pospolity, paprotnik Brauna, pokrzywa zwyczajna, szczyr trwałe, szczawik zajęczy, wietlica samicza, żywokost sercowaty. Pod względem florystycznym i siedliskowym obydwie zbiorowiska wykazują duże podobieństwo do innych płatów jaworzyny górskiej opisanych z Bieszczadów (Winicki, Zemanek 1987).

Poszczególne osobniki jęczyznika są bardzo zróżnicowane pod względem długości i liczby liści. Na drugim stanowisku zaobserwowano ciekawe zjawisko występowania tej paproci na zwalonym, próchniejącym pniu. Były to młode okazy o kilku liściach, kilkucentymetrowej długości.

Nowo odkryte stanowiska jęczyznika i jaworzyny górskiej wzbogacają wiedzę o florze i rozmieszczeniu zbiorowisk leśnych Bieszczadów. Miejsca występowania jęczyznika zwyczajnego jako gatunku rzadkiego i zagrożonego (Jasiewicz 1981, Zarzycki i in. red. 1992) zasługują na szczególną ochronę. Bogate stanowisko w dolinie Hylatego powinno jak najszybciej znaleźć się w granicach Bieszczadzkiego PN.

Stanisław Kucharzyk

PISMIENNICTWO

Bętkowski W. 1983. *Osobliwości przyrody w powiecie sanockim*. Roczn. Sanocki 1: 365—402.

Frey A., Guzik J. 1969. *Materiały do atlasu rozmieszczenia roślin naczyniowych w Karpatach polskich*. 3. *Phyllitis scolopendrium* (L.) Newm. *Fragm. Flor. et Geob.* 15 (2): 213—223.

Gut S. 1961. *Osobliwości przyrody województwa rzeszowskiego jako podstawa ruchu turystyczno-krajoznawczego*. Zakł. Ochr. Przyr. PAN, Wyd. popularnonauk. 19, PWN, Kraków.

Jasiewicz A. 1981. *Wykaz gatunków rzadkich i zagrożonych flory polskiej*. *Fragm. Flor. et Geob.* 27, 3: 401—414.

Kurzyński J. 1979. Charakterystyka lasów na obszarze zlewni rzeki Bereźnicy i próba określenia ich funkcji ochronnych. *Studia Naturae* A, 18: 233—270.

Kurzyński J., Mazur W. 1988. *Sine Wiry, rezerwat krajobrazowy w Bieszczadach*. *Chrońmy Przyr. Ojcz.* 44, 5: 34—43.

Oklejewicz K., Rybka B. 1993. Stanowisko jęczycznika zwyczajnego *Phyllitis scolopendrium* we wschodniej części polskich Karpat. *Chrońmy Przyr. Ojcz.* 49, 1: 76—78.

Winnicki T., Zemanek B. 1987. *Phyllitis scolopendrium* (L.) *Newm* i *Phyllitido-Aceretum* w Bieszczadach Zachodnich. *Zesz. Nauk. UJ* 790, *Prace Bot.* 14: 135—140.

Zarzycki K., Wojewoda W., Heinrich Z. (red.) 1992. *Lista roślin zagrożonych w Polsce*. Wyd. 2, *Inst. Bot. im. W. Szafera PAN, Kraków*.

Zemanek B. 1981. *Rośliny naczyniowe Gór Słonnych (polskie Karpaty Wschodnie)*. *Zesz. Nauk. UJ* 566, *Prace Bot.* 8: 35—124.

Zemanek B. 1989. *Rośliny naczyniowe Bieszczadów Niskich i Otrytu*. *Zesz. Nauk. UJ, Prace Bot.* 20: 1—185.

Wierzyby i ich znaczenie dla zdrowotności lasów tatrzańskich

W Tatrzańskim Parku Narodowym (TPN) rośnie 15 gatunków wierzb (rodzaj *Salix* L.) i 9 mieszańców (Pawłowski 1956, Radwańska-Paryska 1975, Piękoś-Mirkowa 1982). Jako rodzime drzewa Tatr, są one cennymi domieszkami wzbogacającymi dość monotonne drzewostany. Dla ekologa to istotny składnik utrzymujący i stabilizujący stan równowagi ekologicznej lasów tatrzańskich. Ma on niebagatelny wpływ na ich zdrowotność. Wynika to m. in. z poniższej tabeli owadów, których stadia larwalne i niektóre dorosłe żerują na liściach, korze i w drewnie wierzb:

Owady	Liczba gatunków	%
Motyle	76	41,4
Chrząszcze	24	12,7
Muchówki	31	16,6
Błonkówki	51	27,1
Pluskwiaki	6	2,2
Razem	188	100,0